

Урок мовленнєвого розвитку. Складання й розігрування діалогів-обговорень із різними співрозмовниками – товаришем (неформальне спілкування) та вчителем в офіційній ситуації

Вправа
«Спростування фейків у діалозі»

Вправа
«10 запитань до журналістки Анастасії Станко»

Опис. Пропонуємо два варіанти проведення цього уроку на бажання вчителя. Перший варіант – це виконання вправи «Спростування фейків у діалозі». Основною метою вправи є розвиток в учнів умінь ставити такі запитання, які могли б допомогти з'ясувати факти. Другий варіант – це рольова гра «10 запитань до журналістки Анастасії Станко», що спрямована на вивчення поняття сторітелінгу як мистецтва розповіді, умінь правильно ставити запитання й аргументувати свою позицію.

Учень має знати

- » засоби української мови — її стилі, жанри, типи мовлення;
- » правильне написання слів та їхніх граматичних форм;
- » особливості будови речення й тексту;
- » норми мовленнєвого етикету.

Учень має розуміти

- » значення ефективного спілкування;
- » ситуацію спілкування, оцінювати й осмислювати її;
- » важливість ціннісного ставлення до співрозмовників.

Учень має вміти

- » Складати й розіграти діалог-обговорення та діалог-домовленість із відповідною аргументацією;
- » усно й письмово тлумачити поняття, факти;
- » висловлювати думки, почуття, погляди;
- » грамотно ставити запитання;
- » реагувати за допомогою мовленнєвих засобів на повний спектр соціальних і культурних явищ (у школі, громадських місцях, удома, на дозвіллі);
- » добирати мовно-виражальні засоби відповідно до змісту й умов спілкування.

Вправа «Спростування фейків у діалозі»

Для приміток:

Вправу побудовано на чотирьох фейкових новинах, які учні спростовуватимуть під час діалогу. Для цього клас потрібно розділити на чотири команди, які працюватимуть із цими новинами. Основною метою вправи є розвиток в учнів уміння ставити такі запитання, які могли б допомогти з'ясувати факти. Безпосередньо перед вправою рекомендовано проаналізувати невеликий відеоролик, визначити, чи він достовірний. Це спонукає учнів критично сприймати інформацію. Якщо бракуватиме часу, можна одразу перейти до новин, не переглядати ролик. Вправа розрахована на 20–25 хвилин.

Мета

- » навчитися з'ясовувати правдивість інформації, ставлячи запитання.

Уміння і навички з інфомедійної грамотності

- » візуальна грамотність: уміння аналізувати фото, відео;
- » фактчекінг: уміння ідентифікувати фейки й інструменти маніпуляції;
- » уміння ставити запитання;
- » уміння обґрунтовувати свою позицію.

Що необхідно підготувати до уроку

- » проєктор;
- » ноутбук;
- » роздруковані чотири фейк-новини та чотири правдиві повідомлення.

ЗАПИТАЙТЕ:

- Чи знаєте ви, що таке фейк? *(Це навмисно створене та поширене неправдиве новинне повідомлення.)*
- Чим він відрізняється від міфу? *(Міфи — це хибні стійкі упередження, стереотипи, які можуть жити роками; фейк-новина недовговічна.)*
- Чому фейки поширюються так швидко? *(Вони часто використовують гру на емоціях, яка викликає швидку реакцію людини для того, щоб у неї виникло бажання поділитися цією новиною з іншими.)*
- Є вислів, який приписують Маркові Твену, а також Черчиллю, Бекону, Свіфту й іншим: «Брехня встигає обійти пів світу, поки правда надягає штани (черевики)». Проте, за іронією долі, він не належить жодному з них, тому цитата підтверджує саму себе. Як ви можете пояснити її значення? *(Варіанти учнів.)*

СКАЖІТЬ: Зараз ми з вами переглянемо відеоролик [1], де побачимо, як за велосипедистом женеться ведмідь. Будь ласка, будьте уважними під час перегляду: якщо ви помітите які-небудь суперечливі моменти, після перегляду я попрошу вас їх озвучити.

ПРИМІТКА: Мета завдання — налаштувати учнів на критичне сприйняття інформації.

Це відео — результат монтажу. На перший погляд, ролик здається реалістичним, але якщо придивитися, а тим паче переглянути його в уповільненому режимі, кадр за кадром, то він буде вже менш переконливим. Видно, ще зображення ведмедя було вмонтовано в картину лісу.

Що таке фейк?
Чим він відрізняється від міфу?

«Брехня встигає обійти
пів світу, поки правда
надягає штани
(черевики)»

Потрібно звернути увагу на такі моменти:

- неправильне освітлення (день похмурий, а на спині ведмедя помітно яскраве сонячне світло, нібито сонце світить зверху і трохи ззаду);
- коли ведмідь з'являється, його зображення чітке, а все інше (дерева) розмите, бо зйомка відбувається під час руху;
- сумнівно, що велосипедист може обігнати ведмедя, який мчить на повній швидкості.

ЗАПИТАЙТЕ:

1. Яка мета цього відео? (Такі відео набирають багато переглядів, автор женеться за популярністю в ютубі.)
2. Яка ваша перша реакція? (Здивування, співпереживання, інші варіанти учнів.)
3. Що вас насторожує? (Якщо учням буде складно відповісти, підкажіть елементи, вказані вище: світло, чіткість, швидкість.)
4. На основі чого ви зробили висновки, що це відео фейкове? (Висновки учнів.)

Вправа «Спростування фейкової новини в діалозі»

ЗАВДАННЯ:

- Усі учні в класі об'єднуються в 4 команди по 7–8 осіб.
- Потім кожна команда ділиться на дві підгрупи: «непорядних журналістів» і «дослідників». Кожна команда обговорюватиме одну новину-фейк або міф.

Підгрупам «журналістів» роздайте саму новину (вони шукатимуть аргументи, які допомогли б їм втриматися на своїх позиціях), а другій підгрупі — «дослідникам» — текст із правдивою інформацією (вони готуватимуть запитання, які б допомогли спростувати цей фейк).

- Після обговорення кожна підгрупа вибирає по одному представникові й розіграє діалог перед усім класом.
- Діалог починається зачитуванням новини, і після низки запитань, коментарів, аргументів та відповідей закінчується зачитуванням правди.
- На підготовку аргументів і запитань учні мають 5–10 хвилин.
- Усі новини команди отримують одночасно. «Журналісти» мають показати новину «дослідникам», а от «дослідники» можуть не показувати «журналістам» правду. Тоді розіграний діалог буде цікавішим.

Новина-фейк №1

«Пекельний матч»

Глядачі так захопилися разючою грою у футбол і вболіванням за свої улюблені команди, що не звертають уваги на будинок, охоплений полум'ям, яке пожежники гасять прямо за їхніми спинами [3].

Вправа

«Спростування фейкової новини в діалозі»

ПРИМІТКА: Фото справжнє, це не фотошоп. [9]

Правда:

20 листопада 1965 року у штаті Массачусетс, США, відбувся футбольний матч між школами. Це була остання гра в сезоні, тому глядачів було досить багато. Перед самою перервою між таймами люди помітили дим, що йшов із навчальної будівлі, яка примикала до поля. Гру негайно зупинили. Прибули пожежники, щоб загасити полум'я. Але такий численний натовп заважав пожежникам. До того ж потрібно було захистити людей від небезпеки. І пожежники вирішили: матч потрібно продовжити, щоб люди, спостерігаючи за грою, були на безпечній відстані, а пожежники в цей час могли спокійно виконати свою роботу.

Журналіст, який був присутній на матчі, побачив чудову можливість зробити фотографію. Він дочекався середини матчу, коли увага натовпу була зосереджена на полі, і зробив знімок. Результатом стало дивне поєднання будівлі у полум'ї і людей, що дивляться на гру у футбол.

Сенсаційну фотографію розмістили в численних газетах і журналах разом з анекдотами про «пекельний матч». У підписі до фотографії було зазначено, що глядачі «явно не переймалися» пожежею, але, звичайно, це було не так. Глядачі просто намагалися триматися подалі, як їм було сказано.

Крім того, перспектива на фотографії дещо вводила в оману. Будівля, охоплена вогнем, була приблизно за 100 метрів від поля, а не прямо поруч із ним, як це може здатися з фото.

ПРИМІТКА: Якщо в учнів виникнуть труднощі, скористайтеся інформацією, поданою нижче.

Приклади запитань, які можуть допомогти учням спростувати цей фейк:

1. Де відбувається ця подія?
2. Хто зробив це фото?
3. Чи може бути в цієї події інше пояснення?
4. Хто зацікавлений у поширенні цієї новини?
5. Які висновки ми можемо зробити про людей на фото?
6. Чи є ще які-небудь докази, що люди на фото такі неухажні?
7. Які емоції ви сподіваєтеся викликати в нас?

Після розігрування діалогу «дослідники» зачитують правду, і команда може поділитися враженнями від діалогу та висновками.

Для приміток:

Новина-фейк (міф) №2

«Вакцини спричиняють аутизм»

*Інформація про зв'язок між вакцинацією й аутизмом почала поширюватися після публікації доктора Ендрю Вейкфілда в журналі *The Lancet* 1998 року. Він стверджував, що внаслідок щеплень КПК (проти кору, паротиту, краснухи) у 9 з 12 дітей, які брали участь у дослідженні, з'явилися симптоми аутизму. Дослідження базувалися на коментарях батьків. Після публікації статті Вейкфілда впевненість у шкоді щеплень закріпилася в масовій свідомості, і це доводить, що ця інформація є неспростовним фактом.*

Правда:

Щоб робити такі висновки, обстежувати необхідно значно більшу кількість дітей. Орієнтуватися потрібно не лише на слова батьків, а й на точні показники.

2003 року було опубліковано дослідження, у якому взяли участь 120 000 дітей: науковці не виявили жодного зв'язку між вакцинацією й аутизмом.

Журналістське розслідування довело, що:

1. Вейкфілд змінив історії хвороби пацієнтів (з'ясувалося, що п'ятеро дітей уже мали симптоми аутизму до щеплення).
2. Він співпрацював з адвокатами, які планували судові позови проти виробників вакцини КПК.
3. За кілька років до публікації Вейкфілд отримав патент на моновакцину проти кору.

Вейкфілда було визнано шахраєм, а статтю з журналу *The Lancet* відкликано. Попри всі спростування, дослідженням Вейкфілда і далі спекулюють антивакцинатори. 2017 року близько 110 тисяч людей померли від кору, більшість із них — віком до 5 років.

 ПРИМІТКА: Якщо у учнів виникнуть труднощі, скористайтеся інформацією, поданою нижче.

Приклади запитань, які можуть допомогти учням спростувати цей фейк:

1. Кому може бути вигідна ця новина?
2. До яких наслідків може призвести відмова від щеплень великої кількості людей?
3. Чому дослідження проводили тільки серед 12 дітей?
4. На що спирався Вейкфілд, окрім слів батьків?
5. Чи існують інші дослідження на цю тему?
6. На який ефект від новини ви розраховуєте?
7. Коли у вас будуть діти, чи орієнтуватиметеся ви самі на цю інформацію?

Після розігрування діалогу «дослідники» зачитують правду, і команда може поділитися враженнями від діалогу та висновками.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

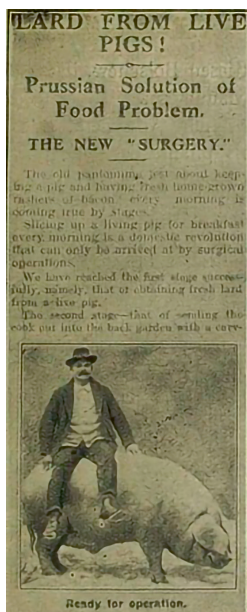
.....

Новина-фейк №3

«Сало з живих свиней» [7]

Для приміток:

У травні 1921 року у британській Daily News з'явилася історія про незвичайний прогрес у свинарстві. Німецький фермер, який живе в місті Шлейхегрібен, розробив метод отримання сала і бекону з живих свиней.

Техніка стала можливою завдяки хірургічним інноваціям із використанням новокаїну (місцевого анестетика), який, вперше синтезований 1905 року, тоді був ще чимось новим.

Фермер почав процедуру, прив'язавши свиню до стола. Потім він просив ветеринарного лікаря вводити новокаїн у ті частини свині, з яких отримують сало. Як тільки свиня перестала відчувати біль, робили надрізи на спині та животі. Шар жиру вирізали, а шкіру потім зашили.

Після операції свиню перев'язали, і через чотири місяці вона була готова до повторної операції, що дало більше сала. Таким чином фермер міг отримувати сало від кожної свині тричі на рік [2].

Правда:

Хоч ця новина мала великий сенсаційний ефект і її передрукували в інших країнах авторитетні видання, одна уважна людина звернула увагу на назву міста. І мала рацію, ставлячи під сумнів справжність міста Шлейхегрібен. Такого міста не існує, це був жарт. Німецьке дієслово schleichen означає «повзти», «підкрадатися», а grieben — «шкварки».

Насправді вся історія була жартом. Новини про дивний метод отримання сала з живих свиней вперше з'явилися у номері німецького новинного журналу Berliner Illustrierte Zeitung, опублікованому у квітні 1921 року. Це була пародія на День сміху. Журнал мав традицію публікувати кілька таких історій щороку 1 квітня.

Британські щоденні новини, не розуміючи, що історія була жартом, повідомили про це як про реальні новини місяцем пізніше. І жодне з інших британських і американських видань, які згодом передруковували цю історію, не усвідомлювало, що купилося на першоквітневий жарт.

ПРИМІТКА: Якщо в учнів виникнуть труднощі, скористайтеся інформацією, наведеною нижче. Приклади запитань, які можуть допомогти учням спростувати цей фейк:

1. Чи бачили ви коли-небудь таких свиней, яким би живцем вирізали сало?
2. Скільки таких процедур може витримати свиня?
3. Це може бути жартом?
4. Кому може бути вигідним поширення цієї новини?
5. На який ефект розраховано таке повідомлення?
6. Чи має цей метод наукову основу? Чи існують будь-які дослідження щодо цього методу і хто їхні автори?
7. Покажіть це німецьке місто на мапі.

Після розігрування діалогу «дослідники» зачитують правду, і команда може поділитися враженнями від діалогу та висновками.

Новина-фейк (міф) №4

«Мапа язика»

Смакові рецептори людини здатні розрізняти п'ять основних смаків: солодкий, кислий, гіркий, солоний і умамі — смак білкових речовин. Останній із переліку смак утворюють амінокислоти та їхні аніони — негативно заряджені частинки речовин. Умамі можна відчутти, скуштувавши соєвий соус, гриби, деякі види сиру, як-от пармезан чи рокфор.

Усі знають, що смакові цибулини розміщені на язичку нерівномірно: чутливі до гіркої — у задній розширеній частині язика (корені), чутливі до солодкого — на кінчику, чутливі до кислого — по краях, а чутливі до солоного — на кінчику і по краях язика, а смак умамі добре відчувається на середині язика [5].

[10]

Правда:

Уявлення про зонування язика за принципом чутливості до різних смаків сформувалося з праці німецького науковця Давіда Геніґа. Але Геніґ прагнув порівняти порогові чутливості різних зон язика, а не визначити абсолютну чутливість кожної з них. Результати його дослідження достовірні. Геніґ виявив, що бокові частини язика та його кінчик є найчутливішими, але він ніколи не стверджував, що вони налаштовані на сприйняття одного певного смаку.

Натомість виникла проблема з презентацією результатів дослідження. Геніґ створив графік, що відображав відносну зміну чутливості різних зон язика, які він досліджував. Проте недолуге зображення графіка і брак детального пояснення до кожної з його частин створювали враження, що різні ділянки відповідають різним смакам.

2006 року журнал Nature опублікував статтю, яка мала б покласти край застарілим уявленням про мапу язика. Дослідники хеморецепторів зазначали, що всі рецептори на язичку незалежно від розташування приблизно однаково налаштовані на сприйняття кожного з п'яти основних смаків. Але проблема в тому, що застарілі погляди важко викоринити, особливо якщо в нових українських підручниках із біології, виданих 2016 року, досі пишуть про зонування язика; там навіть не згадують про п'ятий смак — умамі, відкритий ще 1907 року.

ПРИМІТКА: Якщо в учнів виникнуть труднощі, скористайтеся інформацією, наведеною нижче. Приклади запитань, які можуть допомогти учням спростувати цей фейк:

1. Чи перевіряли ви самі вплив на ці зони різних смаків?
2. Яке практичне значення має ця інформація?
3. На який емоційний ефект ви сподіваєтеся?
4. Що буде, якщо ця інформація виявиться неправдою?
5. Чи достатньо поширена ця інформація і чому?
6. Хто зробив це відкриття?
7. Ми перевірили, що кінчик язика відчуває гірке. Що ви на це скажете?

Після розігрування діалогу «дослідники» зачитують правду, і команда може поділитися враженнями від діалогу та висновками.

Для приміток:

ПРИМІТКА: Після обговорення останнього діалогу доречно буде створити пам'ятку запитань або критеріїв, які допоможуть розібратися, справжня новина чи фейкова. Добре, якщо учні скористаються досвідом, набутим у діалогах, й універсальні запитання, які вони використовували, внесуть до цього переліку. Учні пропонують свої варіанти, учитель записує їх на дошці, а учні — у свої зошити.

Для приміток:

Приблизний перелік критеріїв (запитань):

1. Яке джерело поширило інформацію?
2. Хто автор повідомлення? Яка є інформація про нього?
3. Кому може бути вигідне поширення інформації?
4. На яку реакцію розраховано?
5. Чи є наукові дослідження на цю тему?
6. Вивчати цитати, фотографії та відео, перевіряти їх на справжність.
7. Шукати на декількох сайтах.
8. Звертати увагу на дати.
9. Читати текст під заголовком.

Роздайте матеріал про ознаки фейків або покажіть слайд.

ПІДСУМУЙТЕ: Поява соцмереж у декілька разів пришвидшила поширення неправдивих новин. Важливо виробити в собі звичку критично сприймати будь-які новини, особливо ті, що спонукають до негайних дій. Якщо ви вже прочитали фейкову новину, можна встановити певну затримку на реакцію, адже кожна ваша реакція (уподобання, будь-який коментар, репост), особливо в перші миті поширення, сприяє блискавичному поширенню брехні.

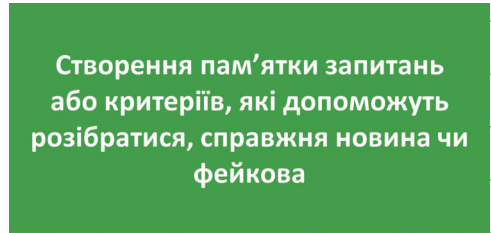
ЗАПИТАЙТЕ для закріплення матеріалу:

1. Чому застарілі погляди або масову впевненість у будь-чому важко викоринити? (*Людині легше мислити шаблонами, стереотипами; сумніви — це енерговитратний процес.*)
2. Як запобігти поширенню фейків і міфів? (*Сумнів, відстеження своєї емоційної реакції.*)
3. Як поширення інтернету впливає на швидкість поширення фейків? (*Фейки швидше поширюються через велику кількість соціальних контактів; через перенасичення інформацією людині бракує часу і бажання аналізувати її.*)
4. Яку роль відіграють емоції в популярності фейків? (*Одну з головних.*)
5. Чому неправдиві новини поширюються швидше, ніж правдиві? (*Вони «привабливіші», сенсаційні; людина любить гострі відчуття.*)
6. Як можна виявити фейкову новину? (*Скориставшись пам'яткою, занотованою на цьому уроці.*)

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ.

ЗАПРОПОНУВАТИ учням створити й розіграти в парах із товаришем діалог-обговорення будь-якої новини, перевірити її достовірність за зразком того, як робили це в класі.

ОЗНАКИ	ЗАГРОЗИ
❖ авторські події новин, повна ясність повідомлення. ❖ відсутність посилань на будь-які джерела. ❖ у відеоролі показані умовові дані (наприклад, масова діяльність безліч людей, неперевірена інформація). ❖ використання слів «інформант», «свідок», «дочка журналіста». ❖ використання фраз «інформаційна війна», «війна проти України». ❖ наявність посилань на офіційні джерела, новинні сайти. ❖ наявність цитат, цитованих осіб, які є експертами в цій галузі. ❖ наявність цитат, цитованих осіб, які є експертами в цій галузі.	⚠ не надійшли наразі свідчення щодо нових ризиків фейків. ⚠ Фейковий сторіттелі — це сайт про людей (зазвичай — з фото), який використовує сторіттелі (або репости) з інших сайтів, щоб викликати емоції. ⚠ Імітація сторіттелів — це сайт, який використовує фото — це сайт, який використовує фото — це сайт, який використовує фото. ⚠ Імітація сторіттелів — це сайт, який використовує фото — це сайт, який використовує фото. ⚠ Імітація сторіттелів — це сайт, який використовує фото — це сайт, який використовує фото. ⚠ Імітація сторіттелів — це сайт, який використовує фото — це сайт, який використовує фото. ⚠ Імітація сторіттелів — це сайт, який використовує фото — це сайт, який використовує фото. ⚠ Імітація сторіттелів — це сайт, який використовує фото — це сайт, який використовує фото.

СЛОВНИК

Фейк — це навмисно створене та поширене неправдиве новинне повідомлення. Серед головних ознак фейків: не вказано джерела інформації або подано покликання на підозрілі джерела (якщо йдеться про інтернет-фейк), цитати анонімних експертів, яких неможливо знайти, емоційний виклад тощо.

ДЖЕРЕЛА

1. Bear Chases Cyclist [Електронний ресурс] // The Museum of Hoaxes. — Режим доступу до ресурсу: http://hoaxes.org/weblog/comments/bear_chases_cyclist.
2. Lard From Live Pigs [Електронний ресурс] // The Museum of Hoaxes. — Режим доступу до ресурсу: http://hoaxes.org/weblog/comments/lard_from_live_pigs.
3. Playing Football as Fire Rages [Електронний ресурс] // The Museum of Hoaxes. — Режим доступу до ресурсу: http://hoaxes.org/weblog/comments/football_fire.
4. Вакцини спричиняють аутизм? Ні! [Електронний ресурс] // Куншт. — Режим доступу до ресурсу: <https://kunsht.com.ua/vakcini-sprichinyaut-autizmni/>.
5. Що за несмак: покажи язик карті язика [Електронний ресурс] // Куншт. — Режим доступу до ресурсу: <https://kunsht.com.ua/pokazhi-yazik-karti-yazika/>.
6. Як визначити та зловити фейк [Електронний ресурс] // Інститут масової інформації. — Режим доступу до ресурсу: <https://imi.org.ua/advice/yak-vyznachyty-ta-zlovyty-fejk-i2388>.

ДЖЕРЕЛА ФОТО І ВІДЕО

7. Lard From Live Pigs [Електронний ресурс] // The Museum of Hoaxes. — Режим доступу до ресурсу: http://hoaxes.org/weblog/comments/lard_from_live_pigs.
8. My Dog Buba First Mirror Reflection [Електронний ресурс] // YouTube. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=v01oSjvQvME&list=UU1vdVJMicL3Gkq3fKP7E0Bg&index=10>.
9. Playing Football as Fire Rages [Електронний ресурс] // The Museum of Hoaxes. — Режим доступу до ресурсу: http://hoaxes.org/weblog/comments/football_fire.
10. Realistic tongue with basic taste areas. Tasting map in human mouth sw [Електронний ресурс] // TheHungryJpeg. — Режим доступу до ресурсу: <https://thehungryjpeg.com/product/3621001-realistic-tongue-with-basic-taste-areas-tasting-map-in-human-mouth-sw>.

АВТОРКА: Тетяна Коваленко

ВИВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ:
інфо-медійна грамотність

Матеріали розроблені в рамках проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконується IREX за підтримки посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси. Використання матеріалів дозволене лише з некомерційною метою і за умови посилання на проєкт та IREX.

Вправа «10 запитань до журналістки Анастасії Станко» (рольова гра)

Запропонований матеріал спрямований на вивчення поняття сторітелінгу як мистецтва розповіді, уміння правильно ставити запитання й аргументувати свою позицію. Виконуючи запропоновану вправу, клас дізнається про журналістку громадського телебачення hromadske Анастасію Станко, яка 2019 року здобула американську нагороду «За відвагу в журналістиці» від International Women's Media Foundation. Її історія надихає, а її промова під час нагородження у Вашингтоні є класичним сторітелінгом. Запропонуйте учням після ознайомлення з промовою підготувати до журналістки 10 найцікавіших запитань, які вони б хотіли поставити їй, а також аргументувати, чому ці запитання важливі. У тексті промови трапляється багато термінів, які характеризують сучасну журналістику. Пояснення до них можна знайти у словнику, доданому до уроку.

Для приміток:

Мета

- » визначити, що таке сторітелінг і які його особливості;
- » познайомитися з представниками сучасної української журналістики;
- » ознайомитися з термінами, які характеризують сучасну журналістику.

Уміння і навички з інфомедійної грамотності

- » емоційний інтелект (уміння пояснити, як медіа впливають на наші емоції);
- » протидія стереотипам і дискримінації;
- » уміння ставити запитання;
- » уміння обґрунтовувати власну позицію;
- » розуміння, як працюють медіа: власники, журналістські стандарти, редакційна політика.

Що необхідно підготувати до уроку

- » проєктор, комп'ютер (для презентації, проте вона не обов'язкова);
- » роздрукований текст промови (для всього класу або на кілька груп, щоб кожному учневі було зручно ознайомитися з текстом).

Етап 1. Що таке сторітелінг

ЗАПИТАЙТЕ учнів, що вони знають про сторітелінг. **ДОПОВНІТЬ** їхні відповіді й **НАГОЛОСІТЬ**, що такі історії викликають емоції, співпереживання, довіру.

Сторітелінг (у перекладі з англійської *story* означає «історія», а *telling* — «розповідати») — це мистецтво розповіді. Ключовими є змістовна інформація, емоція, вплив, формування довіри до оповідача.

Щоб опанувати мистецтво сторітелінгу, важливо пам'ятати про такі його особливості (за промовою на Форумі креативних індустрій у Києві 2018 року Лейли Алієвої, експертки з розвитку персоналу, бізнесу та організацій):

1. Ви маєте точно знати, **що** саме хочете сказати, яке **головне повідомлення** вашого виступу (тексту, промови тощо).
2. Ви маєте точно розуміти, **для кого** ви розповідаєте історію, для якої аудиторії: чи це ваш одноліток, батьки, учителі у школі, чи незнайомиць з інтернет-чату.

Сторітелінг

у перекладі з англійської *story* означає «історія», а *telling* — «розповідати»

це мистецтво розповіді.

Складники сторітелінгу

1	Ключове повідомлення: що саме хочете сказати.	5	Завжди спробуйте тільки на конкретні факти і на перевірену інформацію.
2	Для кого ви розповідаєте історію.	6	Не узагальнюйте.
3	Продумана структура.	7	Поважайте інших, уникайте образливих жаргів на релігійну, етнічну, політичну тематику та інші гострі теми.
4	Дія, емоція і висновок.	8	Не розповідайте чужі історії, які ви так усі знають. Скажіть щось справді особливе.

3. Обов'язково продумайте **структуру** (ви як диригент: від поруху вашої руки оркестр може грати злагоджено або фальшувати): як ви представите героя (чи себе у власній історії), події; який зв'язок між згадуваними іменами, фактами; як ви як оповідач спілкуватиметеся з аудиторією; яку виберете поведінку.
4. Щоб ваша історія запам'яталася, у ній мають бути **дія, емоція і висновок**. Спочатку ви розповідаєте якийсь факт (*дія*), потім доповнюєте вашу розповідь *емоціями*, які цей факт викликав. Наприкінці ділитесь *висновками*: чого вчить або до чого закликає розказана історія.
5. Завжди спирайтеся тільки на конкретні факти і на перевірену інформацію. **Фактчекінг** — наше все (перевірення фактів на достовірність, першоджерело, точність передання інформації, відсутність подвійних і більше смислів).
6. **Не узагальнюйте.** Кожна людина має свій індивідуальний досвід, знання, мрії.
7. Пам'ятайте про **найстрашніші гріхи** у сторітелінгу:
 - надмірне використання деталей, не суттєвих для історії;
 - спроби поєднати декілька історій в одній, через що розповідь стає заплутаною;
 - брехня, неправдива інформація;
 - популізм (маніпуляції громадською думкою через необґрунтовані або брехливі обіцянки);
 - не зрозуміло, чим закінчилася історія.
8. **Поважайте інших**, уникайте образливих жартів на релігійну, етнічну, політичну тематику та інші гострі теми.
9. Не розповідайте тих історій, які й так усі знають. Скажіть щось справді **особливе**.

Етап 2. «Журналістська редакція»

 ЗАПИТАЙТЕ учнів, чи знають вони імена сучасних журналістів. **УТОЧНІТЬ** у них, чи дивляться вони новини на телебаченні, читають в онлайн-медіа чи друкованій пресі. Учні можуть назвати тих блогерів (влогерів, акторів стендапу тощо), яких дивляться в ютубі. Вислухавши відповіді учнів, **ЗАПИТАЙТЕ** про те, чи їхні кумири, ті, хто їм подобається, до кого вони дослухаються, говорять про війну в Україні і як саме коментують її.

 СКАЖІТЬ: Сьогодні всі разом спробуємо пограти в рольову гру «Журналістська редакція». Суть цієї гри полягає в тому, щоб придумати найцікавіші запитання до людини, у якої ви хочете взяти інтерв'ю.

 ПРИМІТКА: Є кілька можливих сценаріїв гри (або запропонуйте власний варіант).

- **Варіант 1.** Серед учнів виберіть редактора (одного чи двох) — того, хто вміє швидко реагувати на ситуації й не боїться коментувати відповіді своїх однокласників. Решта — редакційний колектив (журналісти). Учитель бере участь у грі як модератор, щоб гра була логічною і послідовною (можна жартома назвати себе продюсером телеканалу чи власником видання).
- **Варіант 2.** Для групової динаміки можна об'єднати клас у кілька груп, і запитання кожної групи обговорює свій редактор.
- **Варіант 3.** У ролі редактора — сам учитель, а учні — журналісти.

ЗАПРОПОНУЙТЕ учням уявити, що вашій редакції вдалося домовитися про інтерв'ю з українською журналісткою

Анастасією Станко. Вона працює на громадському телебаченні hromadske, є воєнною кореспонденткою. 2019 року у Вашингтоні їй вручили нагороду «За відвагу в журналістиці» від громадської організації International Women's Media Foundation. Під час отримання нагороди журналістка виголосила промову, яку справедливо можна віднести до формату сторітелінгу.

СКАЖІТЬ: Уявімо, що завтра Анастасія Станко завітає до редакції і ви хочете розпитати її про те, що вас схвилювало в її промові. Ваше завдання:

1. Уважно прочитайте текст і виділіть ті моменти, про які хотілося б дізнатися більше.
2. Підготуйте запитання (запишіть їх у зошит): що б ви хотіли запитати в Анастасії Станко як особистості, журналістки, людини, яка побувала на війні, на передових позиціях, або про те, чого немає в її промові.

Виділіть кілька хвилин на підготовку, після чого **ЗАПРОПОНУЙТЕ** учням не просто зачитувати своє запитання, а й обґрунтовувати, чому воно важливе, доцільне. Редактор має коментувати, чи варто брати це запитання, чи ні, а також аргументувати, чому це запитання доцільно ставити.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ учнів на те, що в реальному житті оптимальний час для пресконференції, інтерв'ю чи ділової розмови — одна година. Для відвертої годинної розмови 10 запитань — це багато, тому потрібно встигнути поставити найпекучіші для суспільства запитання.

ПРИМІТКА: Для зручності всі найцікавіші запитання запишіть на дошці чи в окремий зошит (це може робити хтось із учнів, хто грає роль відповідального секретаря). Після обговорення всіх запитань виберіть 10 найкращих.

ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ: Пропонуємо короткий аналіз тексту відповідно до структури, характерної для сторітелінгу, і можливі запитання від учнів. Запитань від учнів може бути від трьох і більше до всього тексту.

Імовірно, учні запропонують свій сценарій розмови з Анастасією. Головне, щоб акценти від жінки-журналістки та її професіоналізму не змістилися в бік «а що жінці робити на війні?», «а як до цього ставиться її чоловік, батьки?», «знала, на що йшла», «війна – це не жіноча справа» тощо.

Текст промови Анастасії Станко під час вручення нагороди від International Women's Media Foundation у Вашингтоні, 2019 р.:

«Шановні леді та джентельмени, дякую вам за те, що я стою на цій сцені й отримую цю нагороду.

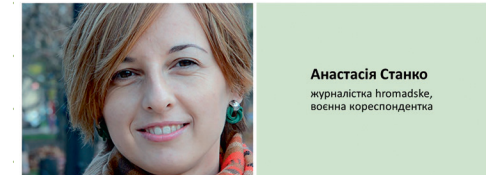
Знаєте, коли був оприлюднений пресреліз, що я отримаю цю премію, то ми в редакції думали, як перекласти це слово *courage*. Бо його також можна перекласти українською як мужність, а це, знаєте, дуже таке чоловіче слово. Що таке мужність бути жінкою-журналісткою і чи сьогодні це якось відрізняється від чоловіка-журналіста, коли ти висвітлюєш війну, насильство, порушення прав людини?

(Початок історії. Дія. Анастасія ділиться випадком, коли всією редакцією шукають найточніший переклад слова.

Можливі запитання від учнів:

- Чому для вас було так важливо дібрати точний переклад слова?

Для приміток:

Анастасія Станко
журналістка hromadske,
воєнна кореспондентка

Урок 58

Текст промови Анастасії Станко під час вручення нагороди від International Women's Media Foundation у Вашингтоні, 2019 р.

Шановні леді та джентельмени, дякую вам за те, що я стою на цій сцені та отримую цю нагороду.

Знаєте, коли був оприлюднений пресреліз, що я отримаю цю премію, то ми в редакції думали, як перекласти це слово *courage*. Бо його також можна перекласти українською як мужність, а це, знаєте, дуже таке чоловіче слово. Що таке мужність бути жінкою – журналісткою, і чи сьогодні це якось відрізняється від чоловіка – журналіста, коли ти висвітлюєш війну, насильство, порушення прав людини. Якоюсь чи поїхала на лінію зіткнення посеред ночі, бо саме опівночі мало початися перемир'я, і я хотіла чути, тобто перед хвилиною не чути нічого – зливі постріли, які, крім розриваються, крім. Була українська зима, -22 градусів. З військовим наметом з бурхливою менше витав повночасний української армії зі словами, що жінки не місце на війні. Знаєте, як на кораблі – до нещастя.

Я часто помічала, що жінки журналістки більше звертали увагу на цивільне населення, котре залишилось жити серед нерозрваних бомб між двома лініями розмежування на Донбасі усе ці 8 років українсько-російської війни. Як жінки сприймають на цю війну? Часом мені здавалось, що ніби як трохи до мистецтва роздуму – завжди викликала якість про звичайних людей, якщо говорила про мир – завжди слабша.

Роблячи протязом усіх років війни одну і ту саму роботу, розповідали одні й ті самі історії, і пролила шматки від першої своєї країни до трини корогла своєї країни. Часто і перші і другі епітети давали одні й ті самі люди.

За матеріали про те чорно-білу війну, де наш не лише говорю, де є населення щодня мирного населення з обох боків, де ти ставиш питання, як закрити війну. Найцікавіші коментарі, які я отримувала за такі матеріали – це що такі історії не на час, що спокійно треба пережити у війні, а потім розбиратись.

Були і погроми, цікаво, що часто поруч з погродами за такі матеріали я отримувала коментарі про не такий тонус, не такий ікс. Я зустрічала подібні коментарі і під матеріалами інших журналісток, котрі висвітлювали війну, один з популярних про те, що замість висвітлювати війну – їм варто йти на кухню варити борщ. Це такий дуже смішний український ют.

Я майже не зустрічала подібних коментарів під матеріалами колеги чоловіки. Але є те, з чим стикаюсь ми всі, незалежно від статі. Мені здається, що зараз один з найцікавіших часів для нашої професії. Так, журналісти убивають на війнах як і раніше, на російсько-українській війні вбили 7-х. Так, журналісти і далі беруть в полон, мій колега Станіслав Асієв з Радою Свобода більше трьох років в півдні сепаратистів так званої «ДНР».

Журналістам і далі платять не дуже, місяць, де вони б менше могли виконувати свою роботу не стало байдуже. Що стало новим викликом? Те, що ми постійно повинні пояснювати, що ми робимо, як і чому це важливо. Ми мусимо доводити, що наша професія все ще потрібна і ми стикаємось з ненавистю, погрозами, злочинами в соціальних мережах, і часто їх відічні більше, коли ми журналістки – жінки, з пропагандою, фейками і спрощенням. От навіть американські журналісти бачать, що незважаючи на величезну кількість звертень, люди досі залишаються на клонієвих посадах.

Сьогодні в час популізму, коли політики дуже часто протиставляють журналістів суспільству, називаючи нас фейками – як президент Трамп, чи забути, що журналісти їм не потрібні, бо вони спілкуються з суспільством без посередників – наприклад через соціальні мережі, як голова офісу нашого президента, – дуже легко опустити руки, ми починаємо за найважчим і чорно-білою картинкою світу. Але так і ми, і політики ризикуємо говорити лише з тією аудиторією, яка нам подобається і той подорожували ми і от це одні з найбільших викликів сьогодні в нашій професії.

І тепер я маю сказати про хоробрість. Разом зі мною премію отримав мій колега Анна Бабінець. Лише кілька місяців тому я поїхала від Анни, це була перша людина, від котрої я таке поїхала, що вона планує займатись журналісткою все своє життя. В Україні такі поїхати спроби не просто. Я їй подарувала – оце хоробрість і в часто думали про все ці виклики для професії, і не маю хоробрості сказати навіть собі, як Анні, що я хочу займатись цією професією все своє життя.

Але ви знаєте, нездовго після публікації моєї історії невинну людину вивести із форми. Саме наш генерал і дають нам хоробрість рухатись далі і вірити, що хоча історія була розказана не марно.

● Що означає «чоловіче слово»?)

Якось я поїхала на лінію зіткнення посеред ночі, бо саме опівночі мало початися перемир'я, і я хотіла чути, тобто якраз хотіла не чути нічого: звуків пострілів, мін, котрі розриваються, криків. Була українська зима, -22 градуси. З військового намету з буржуйкою мене вигнав полковник української армії зі словами, що жінці не місце на війні. Знаєте, як на кораблі — до нещастя.

(Дія. Анастасія — на передовій, хоче зафіксувати, як починається перемир'я.

Емоція. Вона не хотіла чути пострілів. Було дуже холодно, і її вигнав полковник. Порівняння «жінка — до нещастя».

Можливі запитання від учнів:

- Чи не було вам страшно?
- Чому ви вважаєте важливим розповісти про війну?
- Чи від того, що часто пишуть про війну, вона швидше закінчиться?
- Щось трапилося, що вас вигнали?)

Я часто помічала, що жінки-журналістки більше звертали увагу на цивільне населення, котре залишилося жити серед нерозірваних бомб між двома лініями розмежування на Донбасі всі ці п'ять років українсько-російської війни.

Як жінок сприймають на цій війні? Часом мені здавалося, що ставляться ніби як до трохи несповна розуму: занадто емоційна, якщо про звичайних людей, якщо говориш про мир — занадто слабка.

Роблячи протягом усіх років війни одну і ту саму роботу, розповідаючи одні й ті самі історії, я пройшла шлях від героїні своєї країни до тричі ворога своєї країни. Часто і перші, і другі епітети давали одні й ті самі люди.

(Емоція. Анастасія ділиться своїми роздумами про те, як жінку сприймають на війні.

Можливі запитання від учнів:

- А й справді, як жінку сприймають на війні?
- Чи є і чи має бути якась різниця між жінкою-журналісткою і чоловіком-журналістом?
- Розкажіть, що значить бути героїнею і тричі ворогом для своєї країни?)

За матеріали про не чорно-білу війну, де наші не лише герої, де є насильство щодо мирного населення з обох боків, де ти ставиш запитання, як закінчити війну. Найчастіші коментарі, які я отримувала за такі матеріали, — це що такі історії не на часі, що спочатку треба перемогти у війні, а потім розбиратися.

(Дія. Анастасія називає теми, які важливо висвітлювати у ЗМІ.

Емоція. Усі ці теми здебільшого дуже чутливі, і не всі готові про це розповісти.

Можливі запитання від учнів:

- Яка тема, який герой/героїня вас особливо зачепили?
- Чому, на вашу думку, не всі колеги-журналісти хочуть (або готові) писати про це?
- Чому для вас особисто це важливо?)

Були і погрози. Цікаво, що часто поруч із погрозами за такі матеріали я отримувала коментарі про не такий голос, не такий ніс. Я натрапляла на схожі коментарі і під матеріалами інших журналісток, котрі висвітлювали війну. Один із популярних —

(Дія. Анастасія пояснює, із чим доводиться зіштовхуватися сучасному журналістові, а тим паче журналістці-жінці.

Емоція. Як сьогодні намагаються знецінити професію журналіста.

Можливі запитання від учнів:

- Ви кажете, що дуже легко опустити руки. Що не дозволяє цього зробити?
- Чому в Україні після журналістських розслідувань — часто продуже серйозні речі — ніхто не несе відповідальності? Навіщо тоді це писати?
- Якщо журналістика така небезпечна, чому ви ще в цій професії?)

І тепер я маю сказати про хоробрість. Разом зі мною премію отримає моя колега Анна Бабінець. Лише кілька місяців тому я почула від Ані, і це була перша людина, від котрої я таке почула, що вона планує займатися журналістикою все своє життя.

В Україні таке почути справді непросто.

Я тоді подумала: оце хоробрість. І я часто, думаючи про всі ці виклики для професії, не маю хоробрості сказати навіть собі, як Аня, що я хочу працювати за цією професією все своє життя.

Але ви знаєте, нещодавно після публікації моєї історії невинну людину випустили із тюрми. Саме наші герої і дають нам хоробрість рухатися далі. І вірити, що кожна історія була розказана не марно».

(Висновок. Анастасія нарешті дала відповідь на багато запитань, зокрема чому, попри небезпечність професії, вона залишається в ній. Її висновок надихає. Це не означає, що всі мають бути журналістами. Але він надихає правильно вибрати свою професію і відповідально ставитися до всього, що ти робиш.)

ЗАПРОПОНУЙТЕ учням поділитися власними емоціями:

- від промови загалом: що особливо вразило, на які думки і почуття наштовхує промова;
- від самого процесу пошуку запитань, аргументації; із чим учні згодні і з чим не згодні.

ПРИМІТКА: Дуже добре, якщо учні ділитимуться своїми переживаннями. Водночас стежте, щоб недоречні коментарі однокласників не ображали того, хто розказує про свої почуття. Якщо такі вигуки лунають, зупиняйте їх.

ПІДСУМУЙТЕ: Усі виклики сучасної журналістики, про які згадувала Анастасія Станко, дуже непрості. Але це виклики не тільки до професії журналіста (хто творить новини, історії), а й аудиторії, тобто нас із вами (хто ці новини, історії споживає). І що краще ми вмітимемо до кожного слова, речення, твердження ставити правильні запитання, критично осмислювати інформацію, шукати першоджерело, перевіряти факти, розділяти факти й емоції, то більше шансів матимемо не бути ошуканими неправдивою інформацією, не потрапляти під пропаганду, не зазнавати негативних впливів.

На домашнє завдання **ЗАПРОПОНУЙТЕ** учням знайти Анастасію Станко в публічному пабліку — її сторінку у фейсбуці, твітері, інстаграмі чи в інших соцмережах. Попросіть учнів, відвідуючи її відкриті соцсторінки, спробувати відшукати відповіді на ті запитання, які пролунали на уроці. **НАГАДАЙТЕ** також учням про повагу й етику спілкування в соцмережах.

Для приміток:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

СЛОВНИК

Фейк — з англ. fake — підробка, фіктивний.

Фейкньюз — фейкові новини, «фальшива, часто сенсаційна інформація, розповсюджена під виглядом новин» [1].

Сексизм (англ. sexism, від лат. sexus — стать, синонім — гендерна дискримінація) — упереджене ставлення, дискримінація людини за ознакою статі. В основі сексизму лежить переконання про перевагу однієї статі над іншою. Основним противником сексизму виступає фемінізм [5].

Популізм — спосіб ведення політичної боротьби, що базується на крайньому спрощенні своєї політичної програми, зведенні її до вимог негайної, очевидної для всіх вигоди; дії політика, які розраховані на популярність у простих людей. // Форма маніпуляції громадською думкою шляхом необґрунтованих обіцянок, висування демагогічних гасел тощо; політична риторика [4].

Фактчекінг — це перевірка фактичних тверджень з метою виявлення недомовок, маніпуляцій, поширення неправдивої інформації [8].

ДЖЕРЕЛА

1. Видавництво Collins назвало «Fake news» поняттям року [Електронний ресурс] // Детектор медіа. — Режим доступу до ресурсу: https://ms.detector.media/print/1411980895/vidavnistvo_collins_nazvalo_fake_news_ponyattjam_roku/.
2. Журналістка hromadske Анастасія Станко отримала американську нагороду за відвагу [Електронний ресурс] // hromadske. — Режим доступу до ресурсу: <https://hromadske.ua/posts/zhurnalistka-hromadske-anastasiya-stanko-otrimala-amerikansku-nagorodu-za-vidvagu>.
3. «Ми спілкуємося із суспільством без журналістів» — Богдан про свою «відставку» [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. — 03.08.2019. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/my-spilkuemosia-iz-suspilstvom-bez-zhurnalistiv/30090745.html>.
4. Популізм [Електронний ресурс] // Словник.ua. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.slovyk.ua/index.php?swrd=популізм>.
5. Сексизм [Електронний ресурс] // Словник ґендерних термінів. — Режим доступу до ресурсу: <http://a-z-gender.net/ua/seksizm.html>.
6. Сторителлінг в маркетинге — десять советов от бизнес-тренера [Електронний ресурс] // Детектор медіа. — Режим доступу до ресурсу: <https://detector.media/production/article/141025/2018-09-15-storitelling-v-marketinge-desyat-sovetov-ot-biznes-trenera/>.
7. Сторітелінг як метод навчання [Електронний ресурс] // КМДШ. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.creativeschool.com.ua/storytelling/>.
8. Фейк vs Факт. Як перевіряти інформацію від публічних осіб [Електронний ресурс] // medialab. — Режим доступу до ресурсу: <https://medialab.online/news/fejk-vs-fakt-yak-pereviraty-informatsiyu-vid-publichny-h-osib/>.

Для приміток:

АВТОРКА: Ірина Виртосу

ВІВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ:
інфо-медійна грамотність

Матеріали розроблені в рамках проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконується IREX за підтримки посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси. Використання матеріалів дозволене лише з некомерційною метою і за умови посилання на проєкт та IREX.